

Nondum enim crediderunt, nondum salutem agnoverunt. Insurgunt super corpus Christi mali Christiani, de quibus quotidie tribulationem patitur corpus Christi. Omnia schismata, omnes hæreses, omnes intus pessime viventes, et mores suos bene viventibus imponentes, et ad sua trahentes, et malis colloquiis bonos mores corrumpentes¹, ipsi « Prætereuntes legem insurrexerunt super me. » Dicat omnis anima pia, dicat omnis anima christiana. Quæ hoc non patitur, non dicat. Si autem christiana anima est, novit quia mala patitur: si agnoscit in se passionem suam, agnoscathic vocem suam: si autem extra passionem est, et extra vocem sit: ut autem non sit extra passionem, ambulet per viam angustam², et incipiat pie vivere in Christo: necesse est ut hanc persecutionem patiat. « Omnes enim, inquit Apostolus, qui volunt in Christo » pie vivere, persecutionem patiuntur³. Deus, prætereuntes legem insurrexerunt super me: et synagoga » potentium inquisierunt animam meam. » Synagoga potentium congregatio est superborum. Synagoga potentium insurrexit super caput, id est, Dominium nostrum Jesum Christum, clamantium et dicentium uno ore: « Crucifige, » crucifige⁴. » de quibus dictum est, « Filii hominum » dentes eorum arma et sagittæ et lingua eorum gladius » acutus⁵. » Non percusserunt, sed clamaverunt. Clamando ferierunt, clamando crucifixerunt. Voluntas clamantium impleta est, quando Dominus crucifixus est. « Et synagoga potentium inquisierunt animam meam. Et » non proposuerunt te in conspectu suo. » Quomodo non proposuerunt? Non intellexerunt Deum. Homini parcerent: ad quod videbant, ad hoc ambularent. Puta quia

¹ 1 Cor. xv, 33. — ² Matth. vii, 14. — ³ 2 Tim. iii, 12. — ⁴ Joan. xix, 6. — ⁵ Psal. lvi, 57.

Deus non erat, homo erat: ideo occidendus erat? Parce homini, et agnosce Deum.

XX. Et tu, Domine Deus miserator et misericors, longanimis et multum misericors et verax¹. » Quare longanimis, et multum misericors, et miserator? » Quia in cruce pendens ait: « Pater, ignosce illis, quia nesciunt » quid faciunt². » Quem petit? pro quibus petit? quis petit? ubi petit? Patrem filius, pro impiis crucifixus, inter ipsas injurias, non verborum, sed mortis illatæ, pendens in cruce: tanquam ad hoc extentas manus habuerit, ut sic pro illis oraret, ut dirigeretur oratio ejus tanquam incensum in conspectu Patris, et elevatio manuum ejus sacrificium vespertinum³. « Longanimis et multum misericors et verax. »

XXI. Si ergo tu verax: « Respice in me et miserere mei, » da potestatem puero tuo⁴. » Quia verax, « Da potestatem puero tuo. » Transeat tempus patientiæ, veniat tempus judicii. Quomodo, « Da potestatem puero tuo? » Pater non judicat quemquam, sed omne iudicium dedit » Filio⁵. » Ille resurgens, et in terram ipse veniet iudicaturus; ipse videbitur terribilis, qui visus est contemptibilis. Demonstrabit potentiam, qui demonstravit patientiam. In cruce patientia erat: in iudicio potentia erit. Apparebit enim homo iudicans, sed in claritate: « Quia » sicut eum vidistis ire, dixerunt Angeli, sic veniet⁶. » Forma ipsa veniet ad iudicium; ideo videbunt illum et impii: nam formam Dei non videbunt. « Beati enim » mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt⁷. » Apparens in hominis forma, dicet, « Ite in ignem æternum⁸: » ut impleatur quod dixit Isaias: « Tollatur impius, ut non

¹ Psal. lxxxv, 15. — ² Luc. xiii, 34. — ³ Psal. cxl, 2. — ⁴ Id. lxxxv, 16. — ⁵ Joan. v, 22. — ⁶ Act. i, 11. — ⁷ Matth. v, 3. — ⁸ Il. xxv, 41.

» videat claritatem Domini¹. » Tollatur ut non videat formam Dei. Formam ergo videbunt hominis. « Qui cum in » forma Dei esset æqualis Deo² : » hoc non videbunt impii. « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud » Deum, et Deus erat Verbum³ : » hoc non videbunt impii. Si enim Deus Verbum, et, « Beati mundi corde, » quoniam ipsi Deum videbunt⁴; impii autem immundi sunt corde: procul dubio Deum non videbunt. Et ubi est, « Videbunt in quem pupugerunt⁵ : » nisi quia apparet formam hominis eos visuros ut judicentur, formam Dei non visuros, nisi eos qui ad dexteram separabuntur? Etenim cum separati fuerint ad dexteram, hoc eis dicetur, « Venite benedicti Patris meis, percipite regnum, quod » vobis paratum est ab origine mundi. » Impiis vero ad sinistram quid? « Ite in ignem æternum, quem paravit » Pater meus diabolo et angelis ejus. » Finito autem judicio quomodo conclusit? « Sic ibunt impii in ambustionem æternam, justi autem in vitam æternam⁶. » Jam a visione formæ hominis pergunt illi ad visionem formæ Dei. « Hæc est enim, inquit, vita æterna, ut cognoscant » te unum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum⁷ : subaudis, et ipsum unum verum Deum; » quia Pater et Filius unus verus Deus : ut iste sit sensus, Te et quem misisti Jesum Christum cognoscant unum verum Deum. Non enim illi ibunt ad visionem Patris, et non ibi videbunt et Filium? Si non esset et Filius in Patris sui visione, non diceret ipse Filius Discipulis suis, quia Filius in Patre est, et Pater in Filio. Dicunt illi Discipuli, « Os- » tende nobis Patrem, et sufficit nobis. Ait illis : Tanto » tempore vobiscum sum, et non me nostis? Philippe, qui

¹ Isai. xxvi, 10, juxta Lxx. — ² Philip. ii, 6. — ³ Joan. i, 1. — ⁴ Matth. v, 8. — ⁵ Joan. xix, 37. — ⁶ Matth. xxv, 34, 41 et 46. — ⁷ Joan. xvii, 3.

» me vidit, vidit et Patrem. » Videtis, quia in visione Patris, et Filii visio est; et in visione Filii, et Patris visio est. Ideo consequenter subjecit, et ait : « Nescitis quia ego » in Patre, et Pater in me? » Id est, et me viso videtur et Pater, et Patre viso videtur et Filius. Patris et Filii separari non potest visio. Ubi non separatur natura et substantia, visio separari non potest. Nam ut noveritis illuc debere præparari cor ad videndam Divinitatem Patris et Filii et Spiritus sancti, in quam non visam credimus, et credendo, cor unde videri possit mundamus; ipse Dominus alio loco dicit : « Qui habet mandata mea, et servat ea, ille » est qui diligit me : qui autem diligit me, diligetur a Patre » meo et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum¹. » Numquid non eum videbant cum quibus loquebatur? Et videbant, et non videbant : aliquid videbant, aliquid credebant : videbant hominem, credebant Deum. In judicio autem eundem Dominum nostrum Jesum videbunt hominem cum impiis; post judicium videbunt Deum præter impios. « Da potestatem puero tuo. »

XXII. « Et salvum fac filium ancillæ tuæ². » Dominus filius ancillæ. Cujus ancillæ? Cui nasciturus quando nuntiatus est, respondit et ait : « Ecce ancilla Domini; fiat » mihi secundum verbum tuum³. » Salvum fecit Filium ancillæ suæ, et Filium suum; Filium suum, in forma Dei; Filium ancillæ suæ, in forma servi⁴. De ancilla Dei natus est ergo Dominus in forma servi; et dixit : « Salvum fac » filium ancillæ tuæ. » Et salvatus est a morte, sicut nostis, resuscitata carne sua, quæ mortua erat. Sed ut videatis quia Deus est, et non a Patre sic est suscitatus, ut a se non sit suscitatus; quia et ipse suscitavit carnem suam, habes in Evangelio dictum : « Destruite templum hoc, et tri-

¹ Joan. xiv, 8-10 et 21. — ² Psal. lxxxv, 16. — ³ Luc. i, 38. — ⁴ Philip. ii, 6.

» duo suscitabo illud¹. » Ne autem nos aliud suspicaremur, Evangelista secutus ait : « Hoc autem dicebat de templo corporis sui². » Salvus ergo factus est Filius ancillæ. Dicat et unusquisque Christianus in corpore Christi positus : « Saluum fac filium ancillæ tuæ. » Forte non potest dicere, « Da potestatem puero tuo : » quia ille Filius accepit potestatem. Sed quare non dicit et hoc ? Annon servis dictum est : « Sedebitis super duodecim sedes judicantes duodecim tribus Israël³ ? Et servi dicunt : « Nescitis quia Angelos judicabimus⁴ ? » Accipit ergo et unusquisque sanctorum potestatem, et est unusquisque sanctorum filius ancillæ ejus. Quid si de Pagana natus est, et Christianus factus est ? Filius Paganæ quomodo potest esse filius ancillæ ipsius ? Est quidem Paganæ filius carnaliter, sed filius Ecclesiæ spiritualiter. « Et salvum fac filium ancillæ tuæ. »

XXIII. « Fac mecum signum in bono. » Quod signum, nisi resurrectionis ? Dominus dicit : « Generatio hæc prava et amaricans signum quærit ; et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophetæ. Sicut enim Jonas fuit in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit et Filius hominis in corde terræ⁵. » Ergo cum capite nostro jam factum est signum in bono : dicat et unusquisque nostrum, « Fac mecum signum in bono : » quia in novissima tuba, in adventu Domini, et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur⁶. Erit hoc signum in bono. « Fac mecum signum in bono, ut videant qui me oderunt, et confundantur. » In judicio confundentur perniciose, qui modo nolunt confundi salubriter. Modo ergo confundantur, accusent vias suas malas, teneant viam bonam : quia nemo nostrum vivit sine confusione, nisi prius confusus reviviscat. Præbet illis Deus modo aditum salubris

¹ Joan. II, 19. — ² Ibid. 21. — ³ Matth. XIX, 28. — ⁴ I Cor. VI, 3. — ⁵ Psal. LXXXV, 17. — ⁶ Matth. XI, 39, 40. — ⁷ I Cor. XV, 52.

confusionis, si non contemnant medicinam confessionis. Si autem modo nolunt confundi, tunc confundentur, quando deducant eos ex adverso iniquitates eorum¹. Quomodo confundentur ? Quando dicent : « Hi sunt quos aliquando habuimus in risum et in similitudinem improperii. Nos insensati vitam eorum æstimabamus insaniam : quomodo computati sunt inter filios Dei ? Quid nobis profuit superbia² : » Tunc dicent : modo dicant, et salubriter dicunt. Convertatur enim unusquisque ad Deum humilis, et modo dicat, « Quid mihi profuit superbia ? » et audiat ab Apostolo : « Quam enim gloriam habuistis in his, in quibus nunc erubescitis³ ? Videtis esse et modo confusionem salubrem in loco pœnitentiæ ; tunc autem seram, inutilem, infructuosam. « Quid nobis profuit superbia ? aut quid divitiarum jactantia contulit nobis ? Transierunt omnia tanquam umbra⁴. » Quid enim, quando hic vivebas, non videbas quia transiebant ista omnia tanquam umbra ? Tunc relinqueres umbram, et esses in luce : non postea diceres : « Transierunt omnia velut umbra, » quando ab umbra in tenebras iturus es. « Fac mecum signum in bono, ut videant qui me oderunt, et confundantur. »

XXIV. « Quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et consolatus es me⁵. Adjuvisti me, » in certamine ; « Et consolatus es me, » in tristitia. Nemo enim consolationem quærit, nisi qui est in miseria. Non vultis consolari ? Dicite quia felices estis ? Et auditis, « Populus meus, » (Jam respondetis, et audio murmur bene tenentium Scripturas. Deus qui nos scripsit in cordibus vestris, confirmet in factis vestris. Videtis, fratres, quia qui vobis dicunt : Felices estis, seducunt vos.) « Populus meus, qui vos felices dicunt, in errorem

¹ Sap. IV, 20. — ² Id. V, 3-6. — ³ Rom. VI, 21. — ⁴ Sap. V, 8, 9. — ⁵ Psal. LXXXV, 17.

» vos mittunt, et turbant semitas pedum vestrorum¹. »
 Sic et de Epistola Jacobi apostoli : « Miseri estote, inquit,
 » et lugete ; risus vester in luctum convertatur². » Vide-
 tis quæ audistis : quando nobis hæc dicerentur in regione
 securitatis ? Utique regio ista scandalorum est, et tenta-
 tionum, et omnium malorum, ut gemamus hic, et me-
 reamur gaudere ibi : hic tribulari, et consolari ibi, et di-
 cere : « Quoniam exemisti oculos meos a lacrymis, pedes
 » meos a labina : placebo Domino in regione vivorum³. »
 Ista regio mortuorum est. Transit regio mortuorum, venit
 regio vivorum. In regione mortuorum labor, dolor, timor,
 tribulatio, tentatio, gemitus, suspirium. Hic falsi felices,
 veri infelices : quia falsa felicitas, vera miseria est. Qui
 vero se agnoscit in vera esse miseria, erit etiam in vera
 felicitate. Et tamen nunc quia miser es, Dominum audi
 dicentem : « Beati lugentes⁴. O beati lugentes ! » Nihil tam
 conjunctum miseriæ quam luctus ; nihil tam remotum et
 contrarium miseriæ quam beatitudo : tu dicis lugentes,
 et tu dicis beatos ! Intelligite, inquit, quod dico : Beatos
 dico lugentes. Quare beati ? In spe. Quare lugentes. In re.
 Etenim lugent in morte ista, in tribulationibus istis, in
 peregrinatione sua : et quia agnoscunt se esse in ista mi-
 seria, et gemunt, beati sunt. Quare lugent ? Contristatus
 est beatus Cyprianus in passione ; modo consolatus est in
 corona. Modo et consolatus adhuc tristis est. « Dominus
 » enim noster Jesus Christus adhuc interpellat pro no-
 » bis⁵ : » omnes Martyres qui cum illo sunt, interpellant
 pro nobis. Non transeunt interpellationes ipsorum, nisi
 cum transierit gemitus noster. Cum autem transierit ge-
 mitus noster, omnes in una voce, in uno populo, in una
 patria consolabimur, millia millium conjuncta psallenti-

¹ Isaï. III, 12. — ² Jacob. IV, 9. — ³ Psal. cxiv, 8, 9. — ⁴ Matth. v, 5.
 — ⁵ Rom. viii, 34.

bus Angelis, choris cœlestium Potestatum in una civitate
 viventium. Quis ibi gemit ? quis ibi suspirat ? quis ibi la-
 borat ? quis ibi eget ? quis ibi moritur ? quis ibi misericor-
 diam præbet ? quis frangit panem esurienti, ubi omnes
 panem justitiæ saginantur ? Nemo tibi dicit : Hospitem sus-
 cipe : peregrinus ibi nemo erit, omnes in patria sua vi-
 vunt. Nemo tibi dicit : Concorda amicos tuos litigantes :
 in pace sempiterna Dei vultu perfruuntur. Nemo tibi di-
 cit : Visita ægrum : sanitas immortalitasque permanet.
 Nemo tibi dicit : Sepeli mortuum : omnes in vita æterna
 erunt. Cessant opera misericordiæ, quia miseria non in-
 venit. Et quid tibi faciemus ? Dormiemus fortasse ? Si
 modo pugnamus contra nos, quamvis geramus domum
 somni carnem istam, et vigilamus in his luminaribus, et
 solemnitas ista dat nobis animum vigilandi ; dies ille
 quales vigiliis nobis dabit ? Ergo vigilabimus, non dor-
 miemus. Quid agemus ? Opera misericordiæ ista non erunt ;
 quia nulla miseria erit. Forte opera necessitatis erunt ista,
 quæ hic sunt modo, seminandi, arandi, coquendi, mo-
 lendi, texendi ? Nihil horum, quia necessitas non erit.
 Sic non erunt opera misericordiæ, quia transit miseria :
 ubi necessitas non erit nec miseria, opera necessitatis et
 misericordiæ non erunt. Quid ibi erit ? quod negotium
 nostrum ? quæ actio nostra ? An nulla actio, quia quies ?
 Sedebimus ergo, et torpebimus, et nihil agemus ? Si refri-
 gescet amor noster, refrigescet actio nostra. Amor ergo
 quietus in vultu Dei, quem modo desideramus, cui sus-
 piramus ; cum ad eum venerimus, quomodo nos accendet ?
 In quem nondum visum sic suspiramus, cum ad eum ve-
 nerimus, quomodo illuminabit ? quomodo nos mutabit ?
 quid de nobis faciet ? Quid ergo agemus, fratres ? Psal-
 mus nobis dicat : « Beati qui habitant in domo tua. »

Unde? « In sæcula sæculorum laudabunt te¹. » Hæc erit actio nostra, laus Dei. Amas, et laudas. Desines laudare, si desines amare. Non autem desines amare, quia talis est quem vides, qui nullo te offendat fastidio: et satiat te, et non te satiat. Mirum est quod dico. Si dicam quia satiat te, timeo ne quasi satiatus velis abscedere: quomodo de prandio, quomodo de cœna. Ergo quid dico: Non te satiat? Timeo rursus, ne si dixerò: Non te satiat, indigens videaris; et quasi inanior existas, et minus in te sit aliquid quod debeat impleri. Quid ergo dicam, nisi quod dici potest, cogitari vix potest? Et satiat te, et non te satiat: quia utrumque invenio in Scriptura. Nam cum diceret: « Beati esurientes, quia ipsi saturabuntur². » Et rursus dictum de Sapientia: « Qui te manducant, iterum esurient; » et qui te bibunt, iterum sitient³. » Imovero non dixit, iterum; sed dixit, adhuc. Nam iterum sitiet, quasi primo saginatus discesserit et digesserit et redierit bibere. Tale est, « Qui te edunt, adhuc esurient, » sic cum edunt, esurient: et qui te bibunt, sic bibendo, sitient. Quid est, bibendo sitire? Nunquam fastidire. Si ergo ista ineffabilis et sempiterna dulcedo erit: modo quid a nobis petit, fratres, nisi fidem non fictam, spem firmam, charitatem puram, et ambulet homo in via quam Dominus dedit, ferat tentationes, et suscipiat consolationes.

¹ Isai. LXXXIII, 5. — ² Matth. v, 6. — ³ Eccli. XXIV, 29.

ENARRATIO

IN PSALMUM LXXXVI.

Sermo ad plebem¹.

I. PSALMUS, qui modo cantatus est, brevis est numero verborum, magnus pondere sententiarum. Nam totus lectus est, et videtis quam exiguo tempore ad terminum usque perductus. Hic nobis, quantum Dominus donare dignatur, cum Vestra Charitate tractandus, modo est propositus a beatissimo præsentis² patre nostro. Repentina propositio me gravaret, nisi me continuo proponentis oratio sublevaret. Intendat ergo Charitas Vestra. Civitas quædam in isto Psalmo cantata et commendata est: cujus cives sumus, in quantum Christiani sumus; et unde peregrinamur, quandiu mortales sumus; et ad quam tendimus, per cujus viam, quæ omnino quasi dumetis et sentibus interclusa non inveniebatur, rex ipsius civitatis se fecit viam, ut ad civitatem perveniremus. Ambulantes ergo in Christo, et adhuc peregrinantes donec perveniamus, et suspirantes desiderio cujusdam ineffabilis quietis, quæ habitat in illa civitate, de qua quiete dictum est hoc nobis esse promissum: « Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit³: » ambulantes ergo, sic cantemus, ut desideremus. Nam qui desiderat, etsi lingua taceat,

¹ Iste Sermo ad plebem forte Carthaginensem, habitus est proximo die post expositum Psalmum LXXXV, de quo infra n. 9. — ² Forte Aurelio episcopo Carthaginense. — ³ I Cor. II, 9.